

ΤΟΝΙΑ ΤΣΑΚΙΡΗ

ΑΟΡΑΤΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ

Μαθήματα ζωής
από τον άστεγο
Μιχάλη Σαμόλη

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΟΡΑΤΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ – Μαθήματα ζωής από τον άστεγο Μιχάλη Σαμόλη

Συγγραφέας: Τόνια Τσακίρη

Διόρθωση: Αντωνία Κιλεσσοπούλου

© 2024, Εκδόσεις Κυριάκος Παπαδόπουλος Α.Ε., Τόνια Τσακίρη, Μιχάλης Σαμόλης

Η πνευματική ιδιοκτησία αποκτάται χωρίς καμιά διατύπωση και χωρίς την ανάγκη ρήτρας απαγορευτικής των προσβολών της. Κατά τον Ν. 2387/20 (όπως έχει τροποποιηθεί με τον Ν. 2121/93 και ισχύει σήμερα) και κατά τη Διεθνή Σύμβαση της Βέρνης (που έχει κυρωθεί με τον Ν. 100/1975), απαγορεύεται η αναδημοσίευση, η αποθήκευση σε κάποιο σύστημα διάσωσης και γενικά η αναπαραγωγή του παρόντος έργου με οποιονδήποτε τρόπο ή μορφή, τμηματικά ή περιληπτικά, στο πρωτότυπο ή σε μετάφραση ή άλλη διασκευή, χωρίς γραπτή άδεια του εκδότη.

Πρώτη έκδοση: Μάιος 2024

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

www.epbooks.gr

Καποδιστρίου 9, 144 52 Μεταμόρφωση Αττικής

τηλ.: 210 2816134, e-mail: info@epbooks.gr

ΒΙΒΛΙΟΠΛΕΙΟ

Μασσαλίας 14, 106 80 Αθήνα, τηλ.: 210 3615334

ISBN 978-618-232-010-5

ΤΟΝΙΑ ΤΣΑΚΙΡΗ

ΑΟΡΑΤΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ

Μαθήματα ζωής από τον άστεγο Μιχάλη Σαμόλη

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή	9
Ευχαριστίες	14
Η συνάντηση	16
Η αποστολή του	22
1η Στάση: Το σπίτι μου (Ξενώνας Αστέγων)	24
Τα πρώτα μαύρα σύννεφα.....	30
Στον δρόμο.....	34
Ατάκες των αστέγων.....	46
Η νέα ζωή.....	47
Οι αυτοκτονικές σκέψεις	51
Ο σωτήρας	56
Η λεπτή γραμμή μεταξύ απόγνωσης και αυτοκτονίας.....	57
2η Στάση: Η βοήθεια της Καθολικής Εκκλησίας	62
Το βαν της αγάπης	68
Ιστορίες και άλλων υπέροχων ανθρώπων.....	69
Πωλητής της σχεδιάς και οδηγός στις «Αόρατες Διαδρομές»	72
3η Στάση: Το νέο μου χόμπι στο Εθνικό Θέατρο	79
Covid και άστεγοι.....	82
Τα άλλα χόμπι και οι μεγάλες αγάπες.....	85
Η γνωριμία με την Πρόεδρο της Δημοκρατίας.....	95
4η Στάση: Ξενώνας για χρήστες ναρκωτικών	99
Λίγη σημασία στους αόρατους ανθρώπους.....	108

5η Στάση: Και οι άστεγοι δικαιούνται έναν καφέ, ένα μπάνιο ή σερφάρισμα στο Ίντερνετ	115
Ο παλιός και ο νέος Μιχάλης.....	117
Red Umbrella: Ένα φιλόξενο στέκι των εργατριών του σεξ	119
6η Στάση: Το συσσίτιο.....	128
Ο εθελοντισμός και η νέα μου «οικογένεια»	131
7η Στάση: Το mall των απόρων.....	139
Η αγάπη για τα ζώα.....	141
Στη Νέα Υόρκη	143
Τα αθώα παιδικά χρόνια και η δυσλεξία.....	145
8η Στάση: Για καφέ στο στέκι των αστέγων.....	149
Τα χάρτινα σπιτάκια της ελπίδας	153
Το ατελέ και η Γαλλίδα σχεδιάστρια	157
Τα πρώτα χρήματα και η πρώτη επιθυμία.....	162
Τα γενέθλια	164
Το κλάμα.....	165
Το ποδόσφαιρο, το περιοδικό και οι άστεγοι.....	166
Η ιστορία του ονόματος.....	171
Στα «σύνορα» των άορατων ανθρώπων	174
Τα ξέγνοιαστα καλοκαίρια στην Κύθνο	183
Άστεγοι του λιμανιού	185
Η νέα καθημερινότητα.....	189
Η αναγνώριση.....	193
Λαμπαδηδρόμος στους Ολυμπιακούς Αγώνες στο Τόκιο....	194
Ταξίδι στην Ελβετία.....	195
Συνεντεύξεις σε αγγλικά και κινέζικα κανάλια.....	196

Τα αστεία με τον Άγγλο λόρδο.....	197
Όνειρα, φοβίες, Θεός και υγεία	200
Ο απολογισμός.....	203
Άστεγοι και οι επιτυχημένες ιστορίες τους	208
Η άστεγη που έγινε viral γιατί τραγουδούσε όπερα στο μετρό έχει πρόταση για δίσκο	208
Ο άστεγος τοξικομανής και ο γάτος που του άλλαξε τη ζωή – «Καθάρισε» και έγινε συγγραφέας	209
Ο άστεγος που έγινε καθηγητής	214
Δέκα διάσημοι σταρ που κάποτε ήταν άστεγοι.....	215
Τα top Life Motos της ζωής του Μιχάλη	221
Οι αόρατοι άνθρωποι σε νούμερα	223
Οι αόρατοι που ζουν ανάμεσά μας δεν είναι απλά νούμερα, αλλά άνθρωποι.....	224
Κανείς δεν γνωρίζει πόσοι είναι οι άστεγοι στην Ελλάδα	225
Οι 15 πόλεις με τα υψηλότερα ποσοστά αστέγων	229
Το παράδειγμα της Φινλανδίας για τους άστεγους.....	232
Επίμετρο	234
Οδηγός με ΜΚΟ & σε QRcode έξτρα πληροφορίες για τους αόρατους ανθρώπους	236
Βιβλιογραφία	237

Αφιερώνω αυτό το βιβλίο στις κόρες μου
Αφροδίτη και Μιράντα, οι οποίες έχουν εμπνευστεί
από τον Μιχάλη και αντιμετωπίζουν πλέον τους άστεγους
ισότιμα. Και σε όλους τους άορατους ανθρώπους, με την ελπίδα
να γίνουν ορατοί και να διεκδικήσουν την ευτυχία.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Συχνά αναφερόμαστε στην αστεγία σαν μια απρόσωπη συνθήκη που αφορά σε ορισμένες σκιές στα πεζοδρόμια. Έτσι, δημιουργούμε μια τεχνητή απόσταση ασφαλείας ανάμεσα σε εμάς και στις συνειδήσεις μας. Μια «υγειονομική ζώνη», η οποία παραβιάζεται μόνο με βίαιες υπεραπλουστεύσεις, όπως, για παράδειγμα, ότι η αστεγία είναι επιλογή.

Το βιβλίο που κρατάτε στα χέρια σας είναι μια γροθιά στην υποκρισία. Μας φέρνει αντιμέτωπους με την ωμή πραγματικότητα. Μας επιτρέπει να ζούμε μέσα από τα μάτια του Μιχάλη Σαμόλη, που, εδώ και πολλά χρόνια, είναι το πρόσωπο και η φωνή των αστέγων της Αθήνας, όπως και μέσα από τα μάτια και άλλων ανθρώπων, τον αντίκτυπο που έχει η αστεγία στις ζωές τους. Μας κάνει κοινωνούς των προσωπικών ιστοριών τους. Κυρίως, μας πείθει πως δεν είναι όλα σκοτεινά. Πως σιγοκαίει ένα φως. Πως μπορούμε να δώσουμε την ελπίδα αλλά και τη δυνατότητα να ξανακερδίσει κάποιος τη ζωή του.

Μιλώ μετά λόγου γνώσεως. Με τον Μιχάλη γνωριστήκαμε το 2019. Ξενάγησε κι εμένα στις «Αόρατες Διαδρομές» της Αθήνας, τις «σκληρές», όπως λέει και ο ίδιος, διαδρομές αυτής της πόλης. Είναι τιμή μου που γίναμε φίλοι. Από τότε μέχρι και σήμερα, ο Μιχάλης είναι ο δικός μου «αόρατος» συνεργάτης για θέματα που αφορούν στην αστεγία.

Λέω αόρατος, γιατί ποτέ δεν διεκδίκησε τίποτα παραπάνω από το να εκφράζει τη γνώμη του γι' αυτό που ο ίδιος ήξερε καλά. Ο Μιχάλης με επιμονή –και πείσμα πολλές φορές, είναι η αλήθεια– επισήμαινε προβλήματα κι ανάγκες. «Χτυπούσε καμπανάκια» και συνεισέφερε με αποτελεσματικές ιδέες. Ήθελε να είναι αθόρυβα χρήσιμος για την πόλη, αλλά και για τους δικούς του ανθρώπους, την κοινότητα των αστέγων.

Πηγαίνοντας πίσω στον χρόνο, στην Αθήνα του 2019, η προσασία και η φροντίδα των άστεγων συνανθρώπων μας ήταν επιτακτική ανάγκη. Με την ανάληψη των καθηκόντων μας στον Δήμο, για εμάς αποτέλεσε και πρώτη προτεραιότητα.

Στόχος μας ήταν να επενδύσουμε σε σημαντικές δομές και υπηρεσίες που θα άλλαζαν ουσιαστικά την κατάσταση. Οι αποσπασματικές παρεμβάσεις έπρεπε να περάσουν στο παρελθόν. Χρειαζόμασταν αλλαγή υποδείγματος. Μια νέα φιλοσοφία, μια νέα στρατηγική για το σύνολο των φορέων που το έργο τους αλληλοσυμπληρωνόταν σε αυτή την προσπάθεια. Του Δήμου, των δομών, των οργανισμών και των οργανώσεων.

Συνεργαστήκαμε με όλους. Και αυτοί μοιράστηκαν μαζί μας την εμπειρία τους και έγιναν πολύτιμοι σύμμαχοί μας.

Βγήκαμε στον δρόμο. Είδαμε το πρόβλημα από κοντά. Μιλήσαμε με τους ανθρώπους, νιώσαμε την αγωνία τους, καταλάβαμε τι φταίει και ζουν σε αυτή τη συνθήκη.

Δουλέψαμε πολύ. Πρώτος μας στόχος ήταν η εξασφάλιση στέγης. Να δοθεί στους άστεγους το δικαίωμα στην επιλογή. Να μπορούν, αν θέλουν, να βρουν καταφύγιο, με ασφάλεια και αξιοπρέπεια. Στο μυαλό μου, η έλλειψη μιας τέτοιας δομής ήταν ανεπίτρεπτη για τον μεγαλύτερο Δήμο της χώρας.

Έτσι, μέσα στην πανδημία και σε χρόνους ρεκόρ, δημιουρ-

γήσαμε το Πολυδύναμο Κέντρο Αστέγων, έναν ξενώνα για όσους αναζητούν μια μόνιμη στέγη μέχρι να ξανασταθούν στα πόδια τους. Κέντρο ημέρας για εκείνους που ζητούν να κάνουν ένα μπάνιο, ένα καταφύγιο για λίγες ώρες, μια πρίζα να φορτίσουν το τηλέφωνό τους. Υπνωτήριο για αυτούς που θέλουν ένα ζεστό κρεβάτι. Τα δύο τελευταία δε, τα λειτουργούσαμε χωρίς μεγάλες γραφειοκρατικές απαιτήσεις. Ήταν η απάντησή μας στην άμεση ανάγκη ενός ανθρώπου.

Ταυτόχρονα, στις ίδιες συνθήκες, δημιουργήσαμε και τον Ξενώνα Μεταβατικής Φιλοξενίας των Άστεγων Χρηστών Ψυχοδραστικών Ουσιών. Είμαι πολύ υπερήφανος για αυτό, μιας και το πέρασμα από τον ξενώνα οδήγησε πολλούς χρήστες στην απόφαση να ξεκινήσουν την προσπάθεια της απεξάρτησης.

Δώσαμε έμφαση στο street work. Η χαρτογράφηση των αστέγων, η πρόσκαιρη έστω ανακούφισή τους, η ψυχολογική τους στήριξη, η επίμονη προσπάθεια για ανάπτυξη μιας σχέσης εμπιστοσύνης που θα τους οδηγήσει σε μια δομή φιλοξενίας είχε ανέλπιστα και πολύ ουσιαστικά αποτελέσματα.

Και στις τρεις περιπτώσεις, η συμμετοχή και η συνεργασία των οργανώσεων και των λοιπών φορέων έπαιξε καταλυτικό ρόλο και τους είμαι ευγνώμων.

Ενισχύσαμε τις διανομές τροφίμων, ρούχων και άλλων ειδών πρώτης ανάγκης και αναδιοργανώσαμε τη συνολική λειτουργία της Διεύθυνσης Κοινωνικής Αλληλεγγύης και του ΚΥ-ΑΔΑ. Τρέξαμε έναν μεγάλο αριθμό προγραμμάτων, όπως τα προγράμματα κοινωνικής πολιτικής, καθώς και προγράμματα στέγασης για τους άστεγους.

Και τέλος, με πρωτοβουλίες όπως το κοινωνικό οδοντιατρείο

ή το κοινωνικό κομμωτήριο, δώσαμε αξιοπρέπεια, χαρά και φροντίδα.

Όλα αυτά και άλλα πολλά, όσο κομβική και αν υπήρξε η σημασία τους, δεν θα ένιωθα ότι πιάνουν τόπο αν εγώ ο ίδιος δεν είχα βιώσει την αλλαγή που επιφέρουν στους ανθρώπους. Ένα κτίριο, μια υπηρεσία, μια πρωτοβουλία έχει ζωή μόνο όταν δίνει ζωή. Εν προκειμένω, έδωσαν ζωή.

Το βιβλίο αυτό, λοιπόν, είναι η ζωή του Μιχάλη. Αυτή που του δόθηκε αλλά και αυτή που κέρδισε μόνος του. Όμως είναι και πολλά περισσότερα. Είναι οι ζωές κι άλλων πολλών...Μιχάληδων. Είναι ένας σπουδαίος οδηγός ζωής. Είναι και ένας οδηγός επιβίωσης, με χρήσιμες πληροφορίες για τις δομές και τις οργανώσεις υποστήριξης των αστέγων. Όλα αυτά η Τόνια Τσακίρη τα συνέθεσε με εξαιρετική μαεστρία.

Μέσα από τις σελίδες του, αντιλαμβάνεται κανείς με τον πιο σκληρό τρόπο πώς μπορεί να αλλάξει η ζωή ενός ανθρώπου που αναγκάστηκε να φύγει νύχτα από το σπίτι. Σκέτο σπίτι, χωρίς την κτητική αντωνυμία, όπως λέει και ο ίδιος, γιατί δεν ήταν πλέον το σπίτι του.

Πιστεύω ότι αυτό είναι ένα πολύ γενναίο βιβλίο. Γιατί ο Μιχάλης δεν έψαξε για δικαιολογίες. Στέκεται με αξιοπρέπεια μπροστά στον καθένα από εμάς, έχοντας κάνει την αυτοκριτική του και έχοντας αναλάβει τις ευθύνες του.

Και για τον λόγο αυτόν, αφού ανασυγκροτήθηκε, δεν επαναπαύτηκε στην ασφάλεια του ξενώνα αστέγων και στο δίχτυ προστασίας που απλώνουν οι δομές υποστήριξης με το σπουδαίο έργο τους, που τόσο αναλυτικά περιγράφεται σε αυτό το βιβλίο. Δεν επαναπαύτηκε ούτε καν στη δουλειά της «σχεδιάς», η οποία έπαιξε τον πιο κρίσιμο ρόλο στη ζωή του και από την

οποία πιάστηκε σαν ναυαγός και βρήκε ξανά νόημα και προορισμό. Κατέκτησε τα βασικά για την επιβίωσή του και προχώρησε μπροστά. Ξεκίνησε να ξεναγεί στις «Αόρατες Διαδρομές», ξεκίνησε χόμπι, θέατρο αλλά και φωτογραφία, ξεκίνησε μέσα από τα social media να μοιράζεται τις ιστορίες του, να κάνει νέους φίλους, να κινητοποιεί και να ευαισθητοποιεί.

Με άγγιξε πολύ που ο Μιχάλης βρίσκει τη λύτρωση στο κλάμα, όπως και στο γέλιο. Που οι δυσκολίες που συνάντησε δεν του στέρησαν συναισθήματα, αλλά αντιθέτως τού τα χάρισαν απλόχερα. Ότι το αίσθημα της αδικίας, η αγωνία της επιβίωσης, οι φόβοι της αστεγίας δεν του άδειασαν την ψυχή.

Ο Μιχάλης είναι ένα λαμπρό παράδειγμα. Δική μας δουλειά είναι να φροντίσουμε να υπάρξουν και άλλοι σαν κι αυτόν.

Στον φίλο μου τον Μιχάλη, όπως διαβάζουμε, λείπει ένα χάρδι. Είμαι βέβαιος ότι θα το βρει και αυτό. Προς ώρας είναι σπουδαία κατάκτηση το γεγονός ότι τον έχει αγκαλιάσει όλη η Αθήνα.

Κώστας Μπακογιάννης

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Είναι επιθυμία και ανάγκη μου να ευχαριστήσω ιδιαίτερα τον Μιχάλη Σαμόλη, γιατί, χωρίς την αυθεντική του αφήγηση, δεν θα μπορούσα να μοιραστώ μαζί σας την ιστορία της ζωής του με όλα τα σκαμπανεβάσματά της. Αυτό το βιβλίο δεν θα υπήρχε και θα είχαμε χάσει την ευκαιρία να παραδειγματιστούμε και να εμπνευστούμε από έναν άνθρωπο που σε κάποια φάση της ζωής του έπεσε χαμηλά, αλλά κατάφερε να αναδυθεί και να είναι σήμερα πιο ευτυχισμένος από ποτέ.

Δεν θα μπορούσα να μην αναφέρω τις βαθιές ευχαριστίες μου στον εκδότη μου, διότι χωρίς την υποστήριξη και την εμπιστοσύνη του σε εμένα δεν θα κρατούσατε σήμερα αυτό το βιβλίο στα χέρια σας. Ένα μεγάλο ευχαριστώ και σε όλους εσάς τους αναγνώστες που επιλέξατε να διαβάσετε αυτό το βιβλίο, και ελπίζω να δικαιωθείτε για την επιλογή σας.

Η ευγνωμοσύνη μου στην οικογένειά μου, τον σύζυγό μου Σωκράτη Γαβριήλ και τις κόρες μου Αφροδίτη και Μιράντα, αλλά και σε όσους πίστεψαν σε αυτό το εγχείρημα είναι απέραντη. Ελπίζω να τους κάνω περήφανους και μια μέρα να καταλάβουν τη σημασία αυτού του βιβλίου και να παραδειγματιστούν, βάζοντας στόχους και υλοποιώντας τους, πάντα με γνώμονα και πυξίδα την αληθινή ικανοποίησή τους. Ευελπιστώ να μάθουν τα παιδιά μου και τα παιδιά όλου του κόσμου να μην

εγκαταλείπουν ποτέ τα όνειρά τους και να τα πραγματοποιούν με κάθε κόστος, ξεπερνώντας κάθε δυσκολία.

Ένωσα λύπη και άγχος αρκετές φορές, γιατί μπλόκαρα, έχασα τον προσανατολισμό μου και δεν μπορούσα να γεμίσω τις σελίδες του βιβλίου. Πάντα όμως ένας από μηχανής θεός με επισκεπτόταν και οι λέξεις εμφανίζονταν αβίαστα στην οθόνη του υπολογιστή μου. Η πυξίδα μπορεί να κολλούσε μερικές μέρες, αλλά η πίστη μου στο βιβλίο με βοήθησε να ολοκληρώσω αυτό το ταξίδι.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον δημοσιογράφο Γιάννη Παπαδογιάννη και τη μεταφράστρια και ποιήτρια Κρυστάλλη Γλυνιαδάκη για την πολύτιμη βοήθειά τους στον χώρο των εκδόσεων και όλους τους φίλους οι οποίοι με το ενδιαφέρον και την ειλικρίνειά τους σε πολλές περιπτώσεις με βοήθησαν να εγκαταλείψω παλιές, περιοριστικές πεποιθήσεις, να ασχοληθώ με την εξέλιξη του εαυτού μου μέσω εσωτερικής αναζήτησης και να τολμήσω το συγγραφικό μονοπάτι.

Η ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ

Βράδυ στο φεστιβάλ βιβλίου στο Ζάππειο, και η οχλοβοή από το ανθρώπινο μελίσσι γύρω από τους πάγκους έκανε τις ζοφερές μέρες της πανδημίας να μοιάζουν με ένα κακό όνειρο. Ολόγυρα χρώματα από αέρινες εσάρπες, ήχοι από μελωδικά βιολιά και απαγγελίες ποιημάτων, μυρωδιές από καλαμπόκια και μαλλί της γριάς. Και μολονότι η βιασύνη μου δεν μου επέτρεπε να το συνειδητοποιήσω, το χαμόγελο στα χείλη μου με πρόδιδε: η κανονικότητα είχε επιστρέψει επιτέλους στην πόλη.

Ήμουν αργοπορημένη, μια και η παρουσίαση βιβλίου για την οποία είχα έρθει ξεκινούσε από λεπτό σε λεπτό. Όμως, όταν σε μια στροφή του δρόμου τον αντίκρισα, βράδυνα το βήμα. Στεκόταν στην είσοδο της έκθεσης φορώντας το χαρακτηριστικό κόκκινο γιλέκο του περιοδικού *σχεδία*. Σοβαρός, ευθυτενής, ολιγομίλητος, περίμενε υπομονετικά να ξεπουλήσει τα περιοδικά του. Κάποιοι κοντοστέκονταν κι ύστερα τον πλησίαζαν για να αγοράσουν ένα τεύχος, μα οι περισσότεροι τον προσπερνούσαν σαν να μη βρισκόταν εκεί, σαν να ήταν διάφανος. Κάποιοι μάλιστα απέστρεφαν το βλέμμα. Αλλά πόσο ανόητος μπορεί να είναι κανείς, σκέφτηκα, πόσο εσωστρεφής, πόσο δέσμιος συγκεκριμένων κοινωνικών προτύπων;

Βλέπετε, τα φαινόμενα καμιά φορά απατούν. Γιατί ο Μιχάλης Σαμόλης δεν είναι ένας συνηθισμένος άνθρωπος. Είναι ο

άνθρωπος που ήρθε κατευθείαν από την κόλαση, αλλαγμένος μεν, ωστόσο όρθιος και αρτιμελής. Κουβαλάει γνώσεις που εμείς οι συνηθισμένοι άνθρωποι θα αγνοούμε για πάντα και βιώματα ταιριαστά μόνο στους ήρωες του κινηματογράφου.

Είχαμε γνωριστεί εδώ και έναν χρόνο, όταν έτυχε να προμηθευτώ από εκείνον το περιοδικό σε μια στάση του μετρό στο Μοναστηράκι. Ωστόσο κάτι μέσα μου έλεγε πως οι κουβέντες που είχαμε ανταλλάξει δεν ήταν αρκετές. Έτσι, λίγους μήνες μετά την πρώτη γνωριμία μας, αποφάσισα να παρακολουθήσω την περιήγηση «Αόρατες Διαδρομές» μαζί με μαθητές ενός σχολείου, με οδηγό φυσικά τον Μιχάλη. Ήθελα να με πάρει από το χέρι και να με περάσει με ασφάλεια μέσα από τις πιο σκοτεινές γωνιές της Αθήνας. Να δω από κοντά τους ναρκομανείς, τους άστεγους, τους κοινωνικά αποκλεισμένους. Αυτή τη δεύτερη πόλη, την ερεβώδη, που σχεδόν αόρατη εδρεύει μέσα σε αυτή που ξέρουμε. Να πάρω μια γεύση από όσα βίωσε κάποτε κι ο ίδιος. Αποδείχτηκε πως δεν είχα καθόλου άδικο. Ο άστεγος Μιχάλης, ζεστός και αυθεντικός, υπήρξε ένας ακαταμάχητος ομιλητής.

Μόλις άνοιξε το σεντούκι των αναμνήσεών του, που αποτελεί μέρος της ξενάγησης, με συνεπήρε. Με ενέπνευσε με τη δύναμή του. Και δεν φανταζόμουν ποτέ πως η συγκλονιστική ζωή του θα γινόταν η αφορμή που θα με βοηθούσε να ανακαλύψω έναν νέο δρόμο να πορευτώ.

Όταν τον ξανασυνάντησα τυχαία στο φεστιβάλ περιτριγυρισμένη από βιβλία, το ένστικτό μου με οδήγησε να του προτείνω την καταγραφή της ιστορίας του όπως την άκουσα και τη βίωσα στην περιήγησή του. Έτσι, από δημοσιογράφος, αποφάσισα να βουτήξω στον κόσμο της συγγραφής, και το αποτέλεσμα δεν

είναι άλλο από το βιβλίο που κρατάτε στα χέρια σας. Πρόκειται για το βιβλίο των ανθρώπων που κατρακύλησαν χωρίς σταματημό, που γκρεμίστηκαν μέχρι τα πέρατα της ανθρώπινης φαντασίας, μα ύστερα βρήκαν το κουράγιο να πάρουν ξανά τον δρόμο προς την επιφάνεια. Αντέχετε;

Τόνια Τσακίρη
Σεπτέμβριος 2022

«Η ΖΩΗ ΣΟΥ ΕΙΝΑΙ ΣΑΝ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ» μου έλεγαν πολλοί φίλοι. «Πρέπει να εκδώσεις βιβλίο, θα εμπνεύσεις παιδιά, ενήλικες, φτωχούς και πλούσιους, θα δώσεις πολύτιμες πληροφορίες για τον διαφορετικό κόσμο των αστέγων» συνέχιζαν τις παροτρύνσεις διάφοροι συγγραφείς, εκδότες και δημοσιογράφοι. Η απάντησή μου ήταν η ίδια για χρόνια. ΟΧΙ. Δεν εμπιστευόμουν κανέναν. Δεν ήθελα να κατηγορήσω κανέναν για την πορεία μου. Ό,τι είχα να πω το μοιραζόμουν με όσους επέλεγαν να με ακολουθήσουν στις περιηγήσεις μου στην Αθήνα. Δεν χρειαζόμουν κάτι παραπάνω. Χρειάζονταν όμως οι υπόλοιποι άστεγοι. Να ακουστούν σε μεγαλύτερη εμβέλεια.

Μέσα από την εξιστόρηση της δικής μου ιστορίας για το πώς κατέληξα στον δρόμο, παραμένω άστεγος, αλλά πλέον είμαι ευτυχισμένος και απόλυτα ικανοποιημένος από τη ζωή μου, μπορεί να εμπνευστεί κάποιος άλλος άνθρωπος. Και μόνο μια ψυχή να σώσω, θα είναι επιτυχία. Αν τα πάθη μου, τα λάθη μου και η μεταμόρφωσή μου οδηγήσουν στη λύτρωση και άλλους, τότε το βιβλίο θα έχει επιτελέσει τον σκοπό του. Αυτά με βοήθησε να διαπιστώσω η δημοσιογράφος Τόνια Τσακίρη και είπα τελικά το ΝΑΙ. Πριν τον κορονοϊό είχα ακόμη μια προσέγγιση για την έκδοση της βιογραφίας μου. Τελικά δεν προχώρησε. Δεν ήταν η κατάλληλη στιγμή. Δεν είχα συναντήσει το κατάλληλο άτομο να εμπιστευτώ. Το πλήρωμα του χρόνου ήρθε για να αποτυπωθούν οι λέξεις μου στο χαρτί. Βέβαια, έθεσα τέσσερις όρους για να γίνει η ιστορία της ζωής μου βιβλίο:

Να μην αναφέρονται τα ονόματα κάποιων εμπλεκόμενων προσώπων της ζωής μου από το συγγενικό και φιλικό περιβάλλον πριν μείνω στον δρόμο. Ο λόγος είναι ότι δεν θέλω να τους

φέρω σε δύσκολη θέση, ούτε να τους εκθέσω ή να ξύσω παλιές πληγές.

Στο τέλος κάθε κεφαλαίου-στάσης της ξενάγησης να περιλαμβάνονται κάποιες από τις εκατοντάδες ερωτήσεις παιδιών που έχω δεχτεί κατά τη διάρκεια των περιηγήσεων των «Αόρατων Διαδρομών» που πραγματοποιώ στην Αθήνα. Τα παιδιά είναι αθώα, ειλικρινή, εύστοφα. Κάποιες φορές ένιωσα άβολα, άλλες συγκινήθηκα, μα απάντησα με ειλικρίνεια και πιστεύω ότι μόνο όφελος θα έχετε από την ανάγνωσή τους.

Οι εμπειρίες στον δρόμο και οι επαφές με ανθρώπους από όλα τα κοινωνικά και μορφωτικά στρώματα με έχουν γεμίσει με συμβουλές, ρητά, ποιήματα και αποφθέγματα που μπορεί να φαίνονται αυτονόητα, αλλά δεν είναι. Η ζωή με δίδαξε πολλά και θέλω να τα μοιραστώ μαζί σας. Το θέμα είναι ότι είμαι δυσλεκτικός, οπότε δεν μου ήταν εύκολο να τα γράφω. Με τη βοήθεια της φωνητικής πληκτρολόγησης, τα αποθήκευσα στο messenger του Facebook στο κινητό μου. Εκεί βρίσκονται και φωτογραφίες. Όλη μου η ζωή και οι αναμνήσεις κατακλύζουν το τηλέφωνό μου. Έντεκα χρόνια που είμαι άστεγος έχω συγκεντρώσει αμέτρητες κουβέντες, βγαλμένες από την καθημερινότητα. Είναι σκληρή, μα είναι στο χέρι σας να την αντέξετε και να προχωρήσετε μπροστά. Σας παραθέτω το ηλεκτρονικό μου μπαούλο για να με γνωρίσετε καλύτερα και να παραδειγματιστείτε από τα δικά μου λάθη. Από τους δικούς μου μηχανισμούς επιβίωσης, που με οδήγησαν τελικά στη λύτρωση και την ΕΥΤΥΧΙΑ.

Να περιληφθούν στο βιβλίο χρήσιμες πληροφορίες και ένας

σύντομος οδηγός με τις ΜΚΟ που στηρίζουν τους άστεγους και γενικά τους αόρατους ανθρώπους, προκειμένου όσοι πολίτες επιθυμούν να βοηθήσουν να γνωρίζουν πού να απευθυνθούν.

Το μόνο που επιθυμώ από την αποκάλυψη των ευχάριστων αλλά και δυσάρεστων στιγμών της ζωής μου είναι να προσφέρω βοήθεια σε όσους τη χρειάζονται. Σε όσους την αναζητούν. Δεν θέλω να φέρω σε δύσκολη θέση ή να κατηγορήσω κανέναν για την πορεία μου, γιατί πρωτίστως τα λάθη είναι δικά μου. Κανείς δεν βρίσκεται στον δρόμο μόνο από συγκυρίες. Σίγουρα ευθύνεται και ο ίδιος. Αναγνωρίζω πλέον τα λάθη μου και συγχωρώ τους πάντες.

Μιχάλης Σαμόλης
Οκτώβριος 2022

Η ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΤΟΥ

«Το 2013 πέθανα και ξαναγεννήθηκα. Στην Ελλάδα της κρίσης, ήμουν ένας άνθρωπος της διπλανής πόρτας, τα έχασα όμως όλα και βρέθηκα στον δρόμο. Εκεί ανακάλυψα τον νέο σκοπό της ζωής μου για τον οποίο έχω έρθει σε αυτόν τον κόσμο». Με αυτά τα λόγια ξεκίνησε την εξιστόρηση της ζωής του ο άστεγος 67χρονος Μιχάλης Σαμόλης κατά τη διάρκεια της ξενάγησης στη σκοτεινή πλευρά της Αθήνας.

Έμαθα την ιστορία του Μιχάλη στις «Αόρατες Διαδρομές», σε μια εναλλακτική περιήγηση σε άγνωστες, σκληρές διαδρομές της πόλης, μόλις 100 μέτρα από την Ομόνοια και 400 μέτρα από την Ακρόπολη. Εκεί που ζει ένας άλλος κόσμος, αόρατος για τους περισσότερους και για την πολιτεία. Εκεί πορεύονται αυτοί που πολλές φορές τούς γυρνάμε την πλάτη, λες και ξορκίζουμε το κακό. Ο Μιχάλης, με ευγένεια, αξιοπρέπεια και ντομπροσύνη, όχι μόνο διηγείται τη δική του ιστορία μέσα από το καλειδοσκόπιο της μνήμης του, αλλά βοηθά να διαλυθούν πολλές προκαταλήψεις. Μετά από έναν ζωντανό εφιάλτη, αυτοκτονικές σκέψεις και πολλά χρόνια αστεγίας, είναι πωλητής του περιοδικού δρόμου *σχεδία*, ξεναγός και δηλώνει ευτυχισμένος, καθώς έχει ανακαλύψει την αποστολή του πάνω στη γη.

Και ποια είναι αυτή; Μέσα από βιωματική αφήγηση και σκληρές, αλλά αληθινές εικόνες, ενημερώνει τα παιδιά έτσι

ώστε να αποφύγουν τα ναρκωτικά και τα δύσβατα μονοπάτια, βοηθάει τους λιγότερο τυχερούς και στους υπόλοιπους δίνει μαθήματα ζωής για να ξεπεράσουν κάθε δυσκολία. Να πετύχουν ό,τι θέλουν. Να απελευθερωθούν. Να ανακαλύψουν τον πραγματικό σκοπό τους. Αν τα κατάφερε αυτός, γιατί όχι κι ΕΣΕΙΣ;

Σύμφωνα με τον διάσημο συγγραφέα και ομιλητή δρ. Joe Dispenza, «Δεν χρειαζόμαστε άλλους φιλοσόφους. Ο κόσμος είναι γεμάτος. Χρειαζόμαστε ανθρώπους που είναι ζωντανά παραδείγματα της αλήθειας».

Ο Μιχάλης Σαμόλης είναι ένας από αυτούς. Ή μάλλον ο καλύτερος για να εμπνευστείτε.

1η Στάση: ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΜΟΥ (ΞΕΝΩΝΑΣ ΑΣΤΕΓΩΝ)

«Είμαι άστεγος τα τελευταία 11 χρόνια. Μέχρι το 2012 ήμουν ένας επιτυχημένος επιχειρηματίας στον χώρο των μεταφορών, με ιδιόκτητο φορτηγό δημοσίας χρήσεως, ενώ συνεργαζόμουν με μεγάλη πολυεθνική εταιρεία. Ήμουν ο άνθρωπος που έμενε δίπλα σας. Είχα δουλειά, σπίτι, οικογένεια. Είχα τα πάντα, μέχρι που έπεσα θύμα της κρίσης και έχασα τα πάντα. Όνειρα, προσδοκίες και ελπίδες εξανεμίστηκαν.

»Λίγες μόνο στιγμές είναι αρκετές για να κατακυλιησούμε, αλλά με προσπάθεια και εσωτερική δύναμη μπορούμε να ανασηκωθούμε. Σαν τον Οδυσσέα αντιμετώπιζα με το μένος του Ποσειδώνα, έβαλα όλο μου το σθένος για να γλιτώσω από τις φουρτούνες. Αντιμετώπισα πελώρια κύματα, λάγνες Σειρήνες, αδίστακτους Κύκλωπες και τελικά κατάφερα να φτάσω στην Ιθάκη μου.

Η Ιθάκη σ' έδωσε τ' ωραίο ταξίδι. Χωρίς αυτήν δεν θα 'βγαίνες στον δρόμο.

Κωνσταντίνος Καβάφης

»Μεγάλωσα στη μεσοαστική γειτονιά της Καλλιθέας, με τα συνηθισμένα όνειρα των περισσότερων νεαρών αγοριών. Είχα

μια σφοδρή επιθυμία για τα αεροπλάνα, τα φορτηγά και τους ουρανοξύστες. Ως νέος, κατάφερα να πετύχω και τα τρία όνειρα. Τελειώνοντας το σχολείο στην Ελλάδα, έφυγα για τη Νέα Υόρκη. Εκεί σπούδασα μηχανικός αεροσκαφών, αν και αρχικά ήθελα να γίνω πιλότος.

»Θα σας αποκαλύψω ένα κρυφό μου μυστικό. Μέχρι τα 18 δεν είχα ξαναμπει σε αεροπλάνο, οπότε όταν επιβιβάστηκα σε ένα και παρέμεινα πολλές ώρες για να φθάσω στην Αμερική, άρχισα να αλλάζω γνώμη για την επαγγελματική μου καριέρα. Στην αρχή του ταξιδιού ήμουν ενθουσιασμένος. Κοίταγα από το παράθυρο τις ακτογραμμές της Ελλάδας που θα άφηνα πίσω μου για την ήπειρο των ευκαιριών. Αισθανόμουν τυχερός.

»Μόλις ο πιλότος ξεπέρασε τα σύννεφα, είδα την απεραντοσύνη και ιδρώτας άρχισε να με λούζει. Αρνητικές σκέψεις με τον κινητήρα να μπλοκάρει και να πέφτω στη θάλασσα είχαν κατακλύσει το μυαλό μου και πλέον ανυπομονούσα να φτάσω στον προορισμό μου. Να κατέβω από το αεροσκάφος. Να πατήσω στέρεο έδαφος.

»Τα μαθήματα άρχισαν. Οι γνώσεις μου για τις βλάβες αεροσκαφών αυξάνονταν και μαζί και οι φοβίες. Τότε κατάλαβα ότι δεν είμαι προορισμένος για πιλότος. Τελικά ο αξεπέραστος τρόμος για τις πτήσεις έστριψε την πυξίδα μου λίγο πιο δίπλα, στο πόστο του μηχανικού. Προτίμησα να ασχοληθώ με το όνειρό μου στη γη και όχι στον αέρα.

»Δεν πρόλαβα να παραμείνω πολύ στις ΗΠΑ. Μόνο τέσσερα χρόνια. Τα καλύτερα σε όλο μου τον βίο. Ήταν πάντα καλοκαίρι για μένα σε αυτή την πόλη. Το καλοκαίρι όμως τελείωσε και έπρεπε να επιστρέψω στην Ελλάδα. Να υπηρετήσω τη στρατιωτική μου θητεία. Είκοσι οκτώ ολόκληροι μήνες υποχρεωτικής

εκπαίδευσης τότε. Η αεροπορία αναγνώρισε το πτυχίο μου στα αεροσκάφη Μιράζ και παρουσιάστηκα στην Τανάγρα.

»Όταν ολοκλήρωσα τη θητεία μου, εμφανίστηκε μπροστά μου το πρώτο δύσκολο δίλημμα της ζωής μου. Στο ένα μονοπάτι στεκόταν η αεροπορία, με το πτυχίο και το όνειρό μου, και στο άλλο η οικογενειακή επιχείρηση μεταφορών και μετακομίσεων, που με δελέαζε με την ασφάλεια και τις ελκυστικές οικονομικές απολαβές. Δύσκολη απόφαση. Όνειρο ή χρήματα;

»Εκείνα τα χρόνια οι μισθοί ήταν χαμηλοί. Αν δούλευες σε μια εταιρεία, δεν κέρδιζες πολλά χρήματα, ενώ αν είχες δική σου δουλειά, αποκόμιζες τα διπλάσια.

»“Έλα μαζί μας. Στα φορτηγά. Έτοιμη δουλειά. Πολλά χρήματα” με παρότρυνε ο πατέρας μου.

»“Και το όνειρό μου να ασχοληθώ με τα αεροπλάνα; Τέσσερα χρόνια σπουδών θα πάνε χαμένα;” απαντούσα προβληματισμένος.

»“Τίποτα δεν χάνεται. Μπορεί αργότερα να σου χρειαστεί το πτυχίο. Τώρα το φορτηγό σε περιμένει” επέμενε.

»Τελικά η ζυγαριά έγειρε προς τη Σειρήνα των χρημάτων. Ως νέος άνθρωπος, επέλεξα τα χρήματα. Έτσι αγόρασα κι εγώ ένα φορτηγό. Ήταν διαφορετικές εποχές. Σήμερα ένας δημόσιος υπάλληλος μπορεί να εξασφαλίσει υψηλές απολαβές. Τότε η διαφορά μεταξύ ενός επιχειρηματία και ενός υπαλλήλου ήταν τεράστια.

»Οδηγώ φορτηγό από 16 ετών. Ο πατέρας μου με εμπιστεύτηκε και έμαθα να το χειρίζομαι από μικρός. Παλιά κάναμε τρέλες.

»Ήταν της θεωρίας “Τι να τα κάνεις τα πανεπιστήμια”.

»Καμάρωνε που έπαιρνα επιδέξια τις στροφές. Το πάρκαρα

κίολας. Ο πατέρας ήταν ο μέντοράς μου. Χρωστάω τα πάντα σε αυτόν.

»Ένα μεγάλο λάθος του, όμως, ήταν ότι μου έμαθε να πίνω και να καπνίζω. Δέκα χρόνών ήμουν στην αγκαλιά του και μου έδινε να πιω γουλιές από την μπίρα του και να του ανάψω το τσιγάρο.

»Περηφανευόταν για εμένα και έλεγε “Ο γιος μου ο μεγάλος”.

»Και συνέχιζε απερίσκεπτα: “Κάπνισε όσο θες”.

»Άρχισα να καπνίζω στα δεκαέξι και το γνώριζε. Ποτέ όμως μπροστά του. Ήταν μάγκας της εποχής. Ως “νταλίκερμαν”, έπρεπε να επιβιώσει. Έτσι αποκαλούμασταν μεταξύ μας οι φορτηγατζήδες. Και εγώ ήμουν μάγκας. Αν ήθελα να μπω στην ομάδα, έπρεπε να ακολουθήσω το κλίμα. Δεν ήταν δυνατόν οι συνάδελφοι να πίνουν μπίρες και εγώ πορτοκαλάδα.

»Η μητέρα μου ήταν γυναίκα του σπιτιού. Παιδιά, μαγειρέματα... Ήταν καταπληκτική μαγείρισσα. Το αγαπημένο μου φαγητό ήταν ψάρι με πατάτες και δική της, χειροποίητη μαγιονέζα. Παρασκεύαζε συνταγές από το νησί της καταγωγής της. Την Κύθνο. Μαζί με τη γιαγιά μου, έφτιαχναν κολόπι (παραδοσιακή πίτα με χόρτα) και πολλές άλλες πίτες. Κάθε Κυριακή συγκεντρωνόμασταν όλη η οικογένεια γύρω από το τραπέζι, να φάμε μαζί. Συχνά ερχόντουσαν φίλοι και συγγενείς. Το σπίτι μας ήταν πάντα ανοιχτό σε αγαπημένα πρόσωπα. Χριστούγεννα, Πάσχα, Σαββατοκύριακα, το διαμέρισμα γέμιζε ενήλικες, παιδιά, μυρωδιές, μουσικές και γέλια. Ο πατέρας ήταν ανοιχτοχέρης και συχνά οργάνωνε τραπέζια, γλέντια για την παρέα μας. Η μητέρα μου ήταν ένας απλός, πολύ καλός άνθρωπος.

»Από αυτή κληρονόμησα την καλοσύνη. Τη θυμάμαι χαρακτηριστικά μπροστά σε ένα τσουκάλι να μαγειρεύει μεγάλες ποσότητες φαγητού και να τις μοιράζει σε φτωχές γυναίκες της

γειτονιάς. Εγώ στεκόμουν δίπλα της και την παρακολουθούσα. Μια γριούλα ήταν η πιο συχνή “πελάτισσα” και μου φύλαγε τα χέρια από ευγνωμοσύνη.

Να μη φροντίζεις μόνο τον εαυτό σου. Πάντα να βοηθάς τους ανθρώπους, και ειδικά τους φτωχούς.

Η μητέρα μου

»Στα 24 αγόρασα ένα φορτηγό και την άδεια εξάσκησης επαγγέλματος με 30.000 ευρώ. Ο πατέρας μου βγήκε στη σύνταξη. Οπότε ο αδελφός μου είχε ένα φορτηγό, ένα δεύτερο εγώ. Η συνεργασία μας ήταν άψογη. Οι σχέσεις με τον αδελφό μου δεν ήταν απλώς πολύ καλές. Ήταν εξαιρετικές. Αν και, όταν ήμασταν μικρά παιδιά, έδειχνα μια ιδιαίτερη προτίμηση στην αδελφή μου. Παίζαμε μαζί και τα τρία αδέρφια, μα τότε η αδελφή μου ήταν η αγαπημένη μου. Εκείνος είχε ασχοληθεί με την εταιρεία πριν από εμένα και γι’ αυτό ήταν το δεξί μου χέρι. Έφτιαχνε τα χαρτιά. Τα κανόνιζε όλα. Εγώ απλά πήγαινα, δούλευα και πληρωνόμουνα.

»Τα χρόνια κύλησαν όμορφα και ομαλά. Δεν υπήρχε ακόμη κρίση και η δουλειά ήταν μια χαρά. Παραπάνω από μια χαρά. Ολυμπιακοί Αγώνες, μεγαλεία. Το 2004 μου προσέφεραν 100.000 ευρώ για να μου αγοράσουν την άδεια. Δεν την παραχώρησα. Ζούσα από το φορτηγό. Να τα πάρω τα λεφτά να τα κάνω τι; Άλλες καταστάσεις, άλλες εποχές. Χρυσές εποχές. Βέβαια, ήμουν σούπερ καταναλωτικός άνθρωπος. Είχα στην κατοχή μου δύο μηχανάκια, ένα πεντητάρι και ένα 300σάρι, και ένα αυτοκίνητο Alfa Romeo. Πήγαινα στο περίπτερο που βρισκόταν 400 μέτρα από το σπίτι μου για να αγοράσω τσιγάρα πάντα με μεταφορικό μέσο. Δεν καταδεχόμουν να περπατήσω.

Δεν έκανα ούτε ένα βήμα με τα πόδια. Τώρα ανακάλυψα πόσο αναζωογονητικό είναι το περπάτημα».

Διηγούμαι την προσωπική μου ιστορία σε μια ομάδα μαθητών ενός ιδιωτικού λυκείου του Πειραιά, στον καθηγητή τους και στη δημοσιογράφο Τόνια Τσακίρη μια βροχερή ημέρα του Νοεμβρίου. Οι ξεναγήσεις (περιηγήσεις τις αποκαλεί η σχεδία, καθώς εμείς οι οδηγοί δεν διαθέτουμε πτυχίο ξεναγού) απευθύνονται σε μαθητές, τουρίστες και Αθηναίους που θέλουν να δουν «την άλλη πλευρά» της πόλης τους. Αυτοί οι περίπατοι ονομάζονται «Αόρατες Διαδρομές» και έχουν σχεδιαστεί για να μεταδώσουν την πραγματικότητα του κοινωνικού αποκλεισμού στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη σε όποιον ενδιαφέρεται να ακούσει.

Κατά τη διάρκεια μιας δίωρης βόλτας στο κέντρο της Αθήνας, οι συμμετέχοντες στέκονται διακριτικά κοντά και μαθαίνουν για σημαντικούς κοινωνικούς θεσμούς που λειτουργούν στην πόλη, από συσσίτια μέχρι ξενώνες, από κέντρα φιλοξενίας έως κινητές ιατρικές μονάδες. Αυτές οι υποστηρικτικές δομές αυξήθηκαν σε μέγεθος, σημασία και ζήτηση κατά τα χρόνια της οικονομικής και προσφυγικής κρίσης. Ο περίπατος είναι ένας τρόπος να εκπαιδύσουμε τους Αθηναίους να παρατηρούν και να αποδέχονται τους συμπολίτες τους που έχουν χτυπηθεί από τη μοίρα ή από λάθος επιλογές.

Μη νομίζετε ότι είναι εύκολη υπόθεση να ανοίξεις την καρδιά σου και να εξιστορείς την αλήθεια σου μπροστά σε παιδιά, ενήλικες, ξένους και Έλληνες. Πλέον η αφήγηση είναι λυτρωτική. Την πρώτη φορά που έκανα τον οδηγό στις «Αόρατες Διαδρομές» τη θυμάμαι έντονα ακόμη και σήμερα. Αισθανόμουν περηφάνια γιατί κατάλαβα τη μαγεία, την υποχρέωση και

το έργο που αναλάμβανα. Θα ήθελα και εγώ ως έφηβος να είχα ακολουθήσει αυτή την περιήγηση. Σίγουρα θα είχα γλιτώσει από πολλά.

Η πρώτη ομάδα που ξενάγησα ήταν μαθητές λυκείου από την Αθήνα. Ήμουν ενθουσιασμένος και ταυτόχρονα μουδιασμένος. Τα μάτια ήταν καρφωμένα στο πάτωμα, τα λόγια περιορισμένα και η ταχύτητα της αφήγησης γρήγορη. Ήθελα να τα καταφέρω, μα η ντροπή ήταν δυσβάσταχτη.

Κάποτε μια μαθήτρια με ρώτησε «Πώς αισθάνεται ένας άστεγος;».

Δυσκολεύτηκα να απαντήσω. Στην αρχή δάκρυζα, κυρίως όταν αφηγούμουν τη δική μου ιστορία. Τώρα πια συνήθισα. Ειδικά μετά τη συμμετοχή στη θεατρική ομάδα αστεγών ξελύθηκα.

ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΜΑΥΡΑ ΣΥΝΝΕΦΑ

«Το χάραμα της 22ης Απριλίου 2006 με βρήκε στο σπίτι ανυποψίαστο. Ξυπνήσαμε εκείνο το πρωί ο αδερφός μου κι εγώ, ήπιαμε καφέ, φορτώσαμε τα δύο φορτηγά και σχεδιάσαμε τα διαδικαστικά της ημέρας. Δουλεύαμε ως ελεύθεροι επαγγελματίες για μια μεγάλη πολυεθνική εταιρεία, μεταφέροντας προϊόντα από την αποθήκη της στα καταστήματα των σουπερμάρκετ. Στη συνέχεια έλαβα μια κλήση στις 11 το πρωί. Ήταν ο αδερφός μου.

»«Δεν νιώθω καλά” μου είπε.

»«Πού είσαι;” τον ρώτησα με αγωνία και τον ενημέρωσα ότι θα ήμουν εκεί σε μισή ώρα.

»Ξεκίνησα με το φορτηγό μου για να τον συναντήσω. Όταν έφτασα, είδα το δικό του τραβηγμένο στην άκρη του δρόμου. Παρκάρισα, ανέβηκα, άνοιξα την πόρτα... τον βρήκα πεσμένο πάνω στο τιμόνι. Ήταν νεκρός. Έμφραγμα. Οι γιατροί είπαν

ότι ήμασταν τυχεροί. Είχε στη διάθεσή του μόλις τέσσερα πέντε λεπτά να παρκάρει το φορτωμένο όχημα στο πλάι για να μην τραυματιστεί κανείς. Ένα φορτηγό 15 τόνων μπορεί να λιώσει ένα επιβατικό αυτοκίνητο σε μια στιγμή, ακόμα κι αν πάει μόνο με 20 χιλιόμετρα την ώρα.

»Ο θάνατος του Διονύση ήταν πολύ δυνατό χτύπημα. Ήταν σαν να είχα δεχτεί μια σφαίρα στο στήθος που μου έκοψε την αναπνοή. Κάποιοι περαστικοί σταμάτησαν.

»“Θέλεις βοήθεια;”

»“Να καλέσουμε ασθενοφόρο;”

»“Τον γνωρίζεις τον λιπόθυμο άνθρωπο στο τιμόνι;”

»Οι ερωτήσεις μου φαινότουσαν σαν χαλάζι που έπεφτε με δύναμη πάνω μου. Οι λέξεις δεν έβγαιναν από το στόμα, λες και είχα πέτρες. Δεν μπορούσα να απαντήσω. Είχα παγώσει. Νόμιζα ότι θα τελειώσει και η δική μου ζωή.

»Ο θάνατος του αδερφού μου ήταν ένα μεγάλο πλήγμα για μένα. Δεν μπορούσα να συνέλθω για μήνες. Χάθηκε ξαφνικά. Δεν ήταν μόνο αδελφός μου. Ήταν το στήριγμά μου. Ο άνθρωπός μου.

»Την επόμενη ημέρα πήγα στη δουλειά. Είχα μεγάλη στεναχώρια, αλλά έπρεπε να επιβιώσω. Πιστεύω ότι είμαι δυνατός χαρακτήρας, γι' αυτό και κατάφερα να ξεπεράσω τις κακουχίες. Μάλλον είμαι τυχερός σε αυτόν τον τομέα.

Η ζωή συνεχίζεται οτιδήποτε κι αν συμβεί.

»Μέσα σε δύο χρόνια έχασα τον πατέρα και τη μητέρα μου. Ως το 2009 έφυγαν και αυτοί από κοντά μου. Δεν πέθαναν από γηρατειά. Απεβίωσαν έτσι απλά, στον ύπνο τους. Μπορεί και να πικράθηκαν από τον θάνατο του αδερφού μου. Ποιος ξέρει. Ένωσα την απόλυτη μοναξιά. Τα αγαπημένα μου πρόσωπα με

εγκατέλειπαν, τα στηρίγματά μου εξαφανίστηκαν και αισθανόμουν μόνος πάνω στη γη.

»Και φτάνουμε στο περιβόητο 2010, όπου ακολούθησαν και άλλες περιπέτειες. Ήρθε το ελληνικό κράτος και ανακοίνωσε “θα ανοίξω τα επαγγέλματα”. Όλοι οι συνάδελφοι αναρωτιόμασταν τι σήμαινε αυτό, και η σκληρή ερμηνεία ήταν ότι μπορεί να δώσαμε 30.000 ευρώ έκαστος για την άδεια εκείνη την εποχή, αλλά πλέον αυτά τα χρήματα θα εξαφανιζόντουσαν. Εν συντομία, πήραν τις άδειες και απελευθέρωσαν το επάγγελμα των φορτηγατζήδων. Κάναμε μια απεργία δύο μήνες και είχε παραλύσει όλη η Ελλάδα. Τα σουπερμάρκετ ήταν άδεια, δεν γίνονταν μετακομίσεις πουθενά. Δεν θα τελειώναμε ποτέ την απεργία. Όλοι μαζί είχαμε αποφασίσει: Ή θα κερδίζαμε ή θα πεθαίναμε.

»Δυστυχώς, η πολιτεία χρησιμοποίησε το μεγάλο της όπλο. Την επιστράτευση. Ένα βράδυ Σαββάτου, ήρθαν αστυνομικοί στο σπίτι μου με περιπολικό και μου παρέδωσαν ένα χαρτί που έλεγε:

ΦΥΛΛΟ ΕΠΙΤΑΞΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΟΔΗΓΩΝ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΧΡΗΣΗΣ

ΕΠΩΝΥΜΟ: ΣΑΜΟΛΗΣ

ΟΝΟΜΑ: ΜΙΧΑΛΗΣ

ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟ: ΓΟΥΔΙ

ΣΗΜΕΙΩΝΕΤΑΙ ΟΤΙ Η ΑΡΝΗΣΗ ΠΑΡΑΛΑΒΗΣ ΚΑΙ
Η ΠΑΡΑΛΕΙΨΗ ΕΚΤΕΛΕΣΗΣ ΤΩΝ ΩΣ ΑΝΩ ΥΠΟΧΡΕΩ-
ΣΕΩΝ ΤΙΜΩΡΕΙΤΑΙ ΜΕ ΦΥΛΑΚΙΣΗ.

»Τη Δευτέρα το πρωί έπρεπε να παραβρεθώ στο στρατόπεδο, στο Γουδί, με το φορτηγό γεμάτο πετρέλαιο. Εδώ δεν παίζεις, γιατί αλλιώς πας δέκα χρόνια φυλακή. Χωρίς δικαστήριο μάλιστα.

»Όταν αντίκρισα τους αστυνομικούς, μούδιασα. Ήμουν προετοιμασμένος γι' αυτή την εξέλιξη, αλλά εκείνη τη στιγμή η απογοήτευση έπιασε κόκκινο, γιατί συνειδητοποίησα ότι ο αγώνας τελείωσε. Τα τηλέφωνα πήραν φωτιά. Εκείνο το βράδυ όλοι οι συνάδελφοι συνομιλούσαμε μεταξύ μας με θυμό, πίκρα και απόγνωση.

»“Μιχάλη, τι θα κάνουμε; Προτείνω να αντισταθούμε και όπου πάει. Να αντισταθούμε στις φασιστικές διαταγές” μου είπε ο συνάδελφος Κώστας, που ήταν συνδικαλιστής και μπροστάρης στους αγώνες.

»“Τι θα γίνει τώρα; Πώς θα επιβιώσουμε; Θα πάμε φυλακή;” μου έθετε απανωτές ερωτήσεις ο Δημήτρης, άλλος συνάδελφος, ο οποίος δεν περίμενε απαντήσεις. Ήταν σε κατάσταση πανικού και εκτόξευε τις απορίες του τηλεφωνικά σε μένα και σε πολλούς άλλους.

»Άλλοι φώναζαν, άλλοι έβριζαν, άλλοι ήταν βουβοί. Εγώ, σαν ένας τυπικός τηλεφωνητής, λάμβανα και έδυνα πληροφορίες για την επιστράτευση. Είχα μια σχετικά ήρεμη συμπεριφορά, όχι γιατί με διέκρινε εκείνη τη στιγμή η τόλμη. Είχα πελαγώσει και δεν ήξερα πώς να αντιδράσω, ποιες θα ήταν οι επόμενες κινήσεις μου. Το πάγωμα στις δύσκολες καταστάσεις ήταν ένα χαρακτηριστικό μου πριν βρεθώ στον δρόμο. Ήμουν ψυχρός, ωστόσο η καρδιά μου είχε ραγίσει για άλλη μια φορά. Κατάλαβα ότι ήρθε το τέλος μιας εποχής με άνεση και όνειρα. Πέθανε το όνειρο να πουλήσω την άδεια και να βγω στη σύνταξη. Έσβησαν όλα. Τότε άρχισα να αισθάνομαι

φόβο για τα γεράματα. Τελικά, η απεργία έληξε και επέστρεψα στη δουλειά.

»Κατά την επιστροφή στην εργασία μου, με περίμενε ακόμη μια έκπληξη. Μείωση μισθού. Ήταν δυσάρεστη, μα θεμιτή. Αφού πλέον οι πολυεθνικές και γενικά οι εταιρείες μπορούσαν να έχουν τα δικά τους φορτηγά, γιατί να έχουν εμένα καλοπληρωμένο; Οι συνάδελφοί μου κι εγώ αναγκαστήκαμε να μειώσουμε τα κόμιστρα.

»Μετά ξεκίνησα να δουλεύω στην Ελλάδα της κρίσης, με μειωμένο μισθό και οικονομικά προβλήματα, όπως άλλωστε και όλοι οι Έλληνες. Πάντως, η κρίση χτύπησε τους φορτηγατζήδες περισσότερο. Μας πήραν τις άδειες. Όταν εγώ την αγόρασα ως νέος, έκανα τα σχέδιά μου, τα όνειρά μου. Υπολόγιζα ότι 60 ετών θα βγώ στη σύνταξη. Η ζωή είχε άλλα σχέδια. Δούλευα όλο και με λιγότερα και λιγότερα χρήματα, και έφτασα στο χείλος του γκρεμού. Αυτό ήταν βέβαια ένα σφάλμα.

»Μετά από πολλά χρόνια, στο πλαίσιο της αυτοκριτικής μου, αναδύθηκαν πολλές αλήθειες και λάθη. Συνειδητοποίησα ότι δεν έπρεπε να επαναπαυθώ στην πώληση της άδειας του φορτηγού. Θα μπορούσα να είχα ένα δίχτυ ασφαλείας. Να είχα δουλέψει για ένα διάστημα και ως μηχανικός αεροσκαφών, αποκτώντας εμπειρία και επαφές και σε αυτόν τον χώρο και να τον εκμεταλλευόμουν σε κάποια δύσκολη στιγμή. Χωρίς δίχτυ λοιπόν, ήμουν ένα ακροβάτης που έπεφτε στο κενό».

ΣΤΟΝ ΔΡΟΜΟ

«Το 2012 είναι μια χρονολογία που δεν πρόκειται να σβηστεί ποτέ από τη μνήμη μου, γιατί δέχτηκα το τελειωτικό χτύπημα της ζωής μου. Πολλοί άνθρωποι πιστεύουν ότι η κρίση έφερε

μόνο την ανεργία. Η κρίση δεν έφερε μόνο την ανεργία, έφερε πολλά πράγματα, όπως την εγκληματικότητα. Έφερε τους νεοάστεγους, ανθρώπους της διπλανής πόρτας. Μέχρι το 2010, πριν την κρίση, οι άστεγοι στην Αθήνα ήταν άνθρωποι που είχαν πρόβλημα με αλκοόλ, ναρκωτικά ή κάποιο ψυχολογικό θέμα. Αυτοί παραμένουν για χρόνια στον δρόμο και συνήθως αφήνουν την τελευταία τους πνοή εκεί. Δεν επιθυμούν να εγκατασταθούν σε ξενώνες. Δεν θέλουν ψυχολογική βοήθεια. Δεν ελπίζουν σε τίποτα. Το αλκοόλ, τα ναρκωτικά και η ελευθερία του δρόμου είναι οι μοναδικές επιθυμίες τους.

»Από το 2010 εμφανίστηκαν οι νεοάστεγοι, άνθρωποι σαν εμένα, που οι συγκυρίες και οι δικές τους αστοχίες και τα λάθη τούς οδήγησαν ξαφνικά στον δρόμο. Γι' αυτό και η σχεδία ξεκίνησε στην Ελλάδα το 2013, ενώ το πρώτο περιοδικό δρόμου στον πλανήτη κυκλοφόρησε στη Νέα Υόρκη το 1989 με τον τίτλο *Streetnews* και στην Αγγλία το 1991 με την ονομασία *Big Issue*. Η κατάσταση άλλαξε άρδην. Τα οικονομικά προβλήματα χτύπησαν τις πόρτες σχεδόν όλων των ελληνικών νοικοκυριών και η Ελλάδα χρειαζόταν ένα περιοδικό δρόμου.

»Ένα γαλήνιο μαγιάτικο πρωινό αυτού του σημαδιακού έτους αργοχάραζε, αγνοώντας τι συνέβαινε στη ζωή μου. Κατέβηκα ανυποψίαστος στον δρόμο για να πάω στη δουλειά μου. Έφευγα πολύ πρωί. Στις 5.30 π.μ. ήμουν στις επάλξεις, για να βρίσκομαι στις 6.00 στον Ασπρόπυργο, να φορτώσω και στη συνέχεια να κάνω τη διανομή στα σουπερμάρκετ. Τότε έμενα Καλλιθέα, και δυστυχώς ανακάλυψα ότι μου είχαν κλέψει το φορτηγό. Δέκα μέτρα φορτηγό, μπλε, γυαλιστερό. Φώναξα την αστυνομία. Ήρθε αμέσως και αναθάρρησα. Βέβαια, έπαθα σοκ,

αλλά σκέφτηκα ότι θα δώσουν σήμα και θα το βρουν λίγο παρακάτω. Ή έστω ότι θα χάσω μια ημέρα.

»Οι ώρες περνούσαν και το τηλέφωνο δεν χτυπούσε. Κατέβαινα ξανά και ξανά στα δρομάκια της Καλλιθέας και έψαχνα. Ήξερα ότι ήταν μάταιο, μα δεν μπορούσα να καθίσω μέσα στο σπίτι. Πνιγόμουν. Η καρδιά μου χτυπούσε σαν τρελή. Το στόμα μου είχε στεγνώσει. Διψούσα σαν ναυαγός, γιατί αισθανόμουν ένα κόμπο στον λαιμό και δεν κατέβαινε ούτε μια σταγόνα νερό. Αργότερα εκείνη την ημέρα επισκέφτηκα το αστυνομικό τμήμα για να κάνω κατάθεση για την κλοπή. Η αίθουσα αναμονής ήταν γεμάτη ανθρώπους. Ταλαίπωροι σαν και εμένα, όπως αποδείχτηκε, που ήθελαν να δηλώσουν το ίδιο. Κλοπή αυτοκινήτων και φορτηγών. Η Καλλιθέα είχε δεχτεί επίθεση εγκληματιών και αρκετά οχήματα, μαζί με το δικό μου, είχαν εξαφανιστεί.

»Έχουν περάσει 12 χρόνια από τότε και όχι μόνο δεν εντόπισαν τους κλέφτες, αλλά δεν με έχει πάρει κανείς ένα τηλέφωνο να μου πει “κ. Σαμόλη, ψάχνουμε, συγγνώμη που δεν βρήκαμε τίποτα, ή βρήκαμε τις πινακίδες, ή δύο βίδες”.

»Ακόμη δεν έχω μάθει τι ακριβώς συνέβη και πώς εξαφανίστηκε ένα ολόκληρο φορτηγό. Δεν ήταν ασφαλισμένο, καθώς δεν διέθετα αρκετά χρήματα για ασφάλιση που κόστιζε 1.000 ευρώ. Οι απολαβές μου τότε ήταν 1.000 ευρώ τον μήνα. Δεν μπορούσα να τα δώσω. Ήταν πολλά. Είχα φτάσει στο σημείο να δουλεύω ίσα ίσα για να επιβιώνω. Δεν είχα την προνοητικότητα να σκεφτώ ότι με μια αναποδιά, χωρίς την ασφάλεια, δεν θα μπορούσα να αντεπεξέλθω.

»Ήταν η απόλυτη καταστροφή. Βρέθηκα στη μέση της ερήμου και δεν μπορούσα να βρω μια όαση. Τα χρήματα που είχα

αποταμιεύσει στην τράπεζα ήταν περιορισμένα και αμέσως ξεκίνησα να ψάχνω για δουλειά. Η ανεργία κάτω των 30 ετών ήταν και παραμένει τεράστια. Σκεφτείτε πόσο δύσκολο ήταν να βρει δουλειά ένας 55άρης. Παλιότερα είχα στη διάθεσή μου και βοήθο, μέχρι την εποχή της κρίσης, που οι οδηγοί αναγκάστηκαν να μειώσουν τα έξοδα και να παλεύουν με όλες τις ασχολίες μόνοι τους. Οπότε δέχτηκα την απόρριψη. Άλλωστε θα μου ήταν πολύ δύσκολο να φορτώσω ένα φορτηγό μόνος μου. Χτύπαγα τις πόρτες παντού. Δεν μπορούσα να βρω εργασία πουθενά.

»Ποιος θα με προσλάβανε με τα κάτασπρα μαλλιά που είχα κληρονομήσει από τη μητέρα μου; Τα μαλλιά μου ήταν ένα μόνιμο αστείο όταν ήμουν νεότερος. Είχαν ασπρίσει ήδη στα 20 χρόνια μου. Συνήθιζα να γελάω με φίλους γι' αυτό το χαρακτηριστικό μου. Όταν όμως άρχισα να ψάχνω για δουλειά ως μεσήλικας, το πρώτο πράγμα που παρατήρησα ήταν πως οι άνθρωποι κοιτούσαν την άσπρη μου κόμη και νόμιζαν ότι είμαι πολύ μεγαλύτερος από την πραγματική μου ηλικία. Άρχισα να νιώθω άβολα γι' αυτό το γονίδιο που κληρονόμησα από τη μητέρα μου. Πλέον δεν κυκλοφορώ στον δρόμο ποτέ χωρίς καπέλο. Το αποχωρίζομαι μόνο όταν τρώω.

»Όταν η οικονομική μου κατάσταση έφτασε σε τέλμα, δέχτηκα ορισμένες προτάσεις να φιλοξενηθώ σε φίλους. Στην Ελλάδα της κρίσης όμως, ποιος μπορούσε να μου παρέχει φιλοξενία και να επωμιστεί την ευθύνη μου για μεγάλο χρονικό διάστημα; Παράλληλα, κατέβαλλα απεγνωσμένες προσπάθειες για εύρεση εργασίας. Οι απαντήσεις ήταν πάντα αρνητικές.

»Το μόνο που κατάφερα ήταν λίγα μεροκάματα ως εργάτης στις μεταφορές. Κουβαλούσα αντικείμενα για 20 ευρώ, τα οποία δεν μπορούσαν να καλύψουν τα έξοδά μου. Συνολικά δεν

Ξεπέρασα τα 15 μεροκάματα. Ποιος θα έκανε μετακόμιση μέσα στην κρίση; Και δυστυχώς οι επαφές μου και η εμπειρία μου περιοριζόντουσαν στον χώρο των μεταφορών. Οπότε συνειδητοποίησα ότι δεν θα ανέκαμπτα.

»Το δάχτυλό μου κατέβαινε γοργά στη λίστα επαφών του κινητού για οικονομική βοήθεια. Πολλούς τους προσπερνούσα, λόγω ντροπής και περηφάνιας. Δεν ήθελα να γνωρίζουν την κατάντια μου. Τελικά τηλεφώνησα σε κάποιους κοντινούς ανθρώπους, χωρίς αποτέλεσμα. Χρωστούσα μερικά ενοίκια και ο ιδιοκτήτης του σπιτιού μου ανακοίνωσε ότι έπρεπε να εγκαταλείψω το διαμέρισμα. Μετά την απώλεια της δουλειάς μου, έχανα και τη στέγη μου.

»Το τελευταίο διάστημα τον απέφευγα. Είχα αντιληφθεί πού θα οδηγούσε ο διάλογος κι η αντιπαράθεση, και είχα παραδώσει τα όπλα. Αρνιόμουν να αντιμετωπίσω την πραγματικότητα και κρυβόμουν από τον έξω κόσμο. Πιο συγκεκριμένα, πίσω από την πόρτα του σπιτιού μου. Χτυπούσε το κουδούνι και παρίσταναν ότι απουσίαζα. Ήξερα τα ωράριά του, τα δρομολόγιά του και κυκλοφορούσα διαφορετικές ώρες. Από το ασανσέρ αυτός, από τις σκάλες εγώ. Δεν τον παρακάλεσα ποτέ. Κάποιες φορές ζητούσα κατανόηση, πίστωση χρόνου, μα λύση δεν φαινόταν να υπάρχει. Τελικά μια μέρα χτύπησε το τηλέφωνο και μου γνωστοποιήθηκε αυτό που φοβόμουν. “Μιχάλη πρέπει να φύγεις ως το τέλος της βδομάδας. Έχω και εγώ ανάγκες, έξοδα, οικογένεια” μου είπε ο ιδιοκτήτης, και με δυσκολία ψέλλισα “Εντάξει”.

»Μούδιασα. Σαν να είχα πάθει εγκεφαλικό. Δεν μπορούσα να σκεφτώ, να λειτουργήσω. Περπατούσα σαν χαμένος μέσα στο σπίτι μου για λίγες ακόμη μέρες, καθώς σύντομα η προσωπική αντωνυμία θα απουσίαζε. Το σπίτι, χωρίς “μου”. Άγγιζα τις

κουρτίνες, το κρεβάτι, τους τοίχους. Το αποχαιρετούσα σιωπηλά. Ξάπλωσα στον καναπέ και κοίταγα το ταβάνι. Αποφάσισα να φύγω σε δυο μέρες. Νύχτα. Να κρύψει το σκοτάδι τον ξεπεσμό μου. Μπορεί να υπήρξα αφελής, δειλός, μη διορατικός, να επέτρεψα στην κρίση να με ρίξει ψυχολογικά. Να με ισοπεδώσει.

»Έτσι το 2013 βρέθηκα στον δρόμο.

»Έφυγα από το σπίτι μου κρατώντας μόνο μια βαλίτσα. Τα υπόλοιπα τα εγκατέλειψα εκεί. Τότε το μυαλό μου δεν δούλευε σωστά. Δεν ήμουν ο άνθρωπος που είμαι σήμερα. Δεν σκεφτόμουν λογικά. Άρπαξα μια βαλίτσα με λίγα ρούχα και αγαπημένα μικροαντικείμενα, όπως ελάχιστες φωτογραφίες, έκλεισα την πόρτα του διαμερίσματος για τελευταία φορά και με σκυμμένο το κεφάλι βρέθηκα σε μια πλατεία στην Καλλιθέα. Δεν θυμάμαι και πολλά. Τα έχω διαγράψει τα περισσότερα. Ήταν η άμυνά μου για να μπορέσω να συνεχίσω. Μια μέρα έμενα εδώ, μια μέρα εκεί. Απλώς περιφερόμωνα σε όλη την Αθήνα, χωρίς σχέδια, πλάνα και ελπίδα.

»Την πρώτη ημέρα, πάντως, άφησα τα βήματά μου να με οδηγήσουν σε οικεία μέρη. Στη γειτονιά μου, λίγο πιο πέρα από το πρώην σπίτι μου. Δεν το είχα σχεδιάσει. Περιπατούσα μηχανικά, χωρίς να γυρίζω το βλέμμα μου πίσω. Δεν άντεχα να αποχωριστώ τον πρότερο βίο μου, δεν άντεχα τον εξευτελισμό μου. Μπορεί να μην έχω τη δυνατότητα να ανακαλέσω όλες τις λεπτομέρειες από εκείνο το μαρτυρικό βράδυ, θυμάμαι όμως μια μουριά. Ξάπλωσα σε ένα παγκάκι κάτω από μια μουριά, καθώς μου έδινε την ψευδαίσθηση ότι είναι σκεπή.

»Παρόλο που ήταν Μάιος, κρύωνα και είχα σκεπαστεί με μια κουβέρτα που είχα παραχώσει στη βαλίτσα, την οποία κρατούσα σφιχτά, λες κι αν μου την έκλεβαν θα είχε μεγάλη διαφορά. Είχα

στρέψει το πρόσωπό μου προς τη μέσα πλευρά στο παγκάκι για να μη με δει κάποιος γνωστός και έκλεισα τα μάτια μου χωρίς να μπορώ να κοιμηθώ. Το ξημέρωμα με βρήκε στην ίδια θέση.

»Δεν είχα πάνω μου ούτε ένα ευρώ. Είχα ξοδέψει και τις τελευταίες οικονομίες, καθώς δεν είχα καταφέρει να βρω εργασία ή οικονομική βοήθεια. Κάπνιζα ένα από τα τελευταία τσιγάρα που μου είχαν απομείνει και είχα να βάλω μπουκιά στο στόμα μου πολλές ώρες. Το πρώτο πρωινό της αστεγίας μου, και να μου προσέφεραν το πιο λαχταριστό πιάτο ενός γκουρμέ εστιατορίου, δεν θα το άγγιζα. Το στομάχι μου είχε γίνει κόμπος. Βέβαια, όσο περνούσαν οι ημέρες άλλαξα γνώμη για το φαγητό και η όρεξή μου επανήλθε. Όχι όμως και η ενέργειά μου. Ήμουν συγκλονισμένος».

«Μα δεν υπήρχε ούτε ένας συγγενής ή φίλος να σε βοηθήσει;» με ρωτά εμφανώς σοκαρισμένη η δημοσιογράφος, που μέχρι εκείνη την ώρα παρακολουθούσε την αφήγηση σιωπηλά.

«Αν και είχα μεγάλη οικογένεια, οι συγγενείς εξαφανίστηκαν όλοι. Άλλοι δεν ήθελαν, άλλοι δεν μπορούσαν, άλλοι δεν ενημερώθηκαν. Οι γονείς και ο αδελφός μου είχαν φύγει από τη ζωή. Με την αδελφή μου, παρόλο που ήμασταν πολύ δεμένοι ως παιδιά, όταν ενηλικιωθήκαμε, αποξενωθήκαμε. Ο σύζυγός της και εγώ δεν ταιριάξαμε ποτέ, με αποτέλεσμα η αδελφική σχέση να καταστραφεί, οπότε, όταν απευθύνθηκα σε αυτή πριν καταλήξω στον δρόμο, δεν έλαβα θετική απάντηση. Ψέματα και κατηγορίες κυκλοφόρησαν για μένα από πρώην φίλους, στην Καλλιθέα και παντού. Διέδωσαν φήμες ότι δεν μου έκλεψαν το φορτηγό. Ότι έχασα χρήματα στον τζόγο. Μπορεί να ήμουν αφελής και επιπόλαιος, αλλά ψεύτης και τζογαδόρος δεν υπήρξα ποτέ.

»Μετανιώνω που δεν συμβούλεψα την αδελφή μου, όταν ήμασταν νεότεροι, για τις συναναστροφές της, που δεν προσπάθησα πιο πολύ να παραμείνουμε δεμένοι. Για να μείνει κάποιος στον δρόμο, δεν ευθύνονται μόνο οι συγκυρίες. Ευθύνεται και ο ίδιος. Εγώ έκανα μεγάλα λάθη, όχι μόνο με την αδελφή μου, αλλά και σε άλλους τομείς. Το πάθος μου για τις ωραίες γυναίκες ήταν το βασικό μου λάθος. Το πλήρωσα ακριβά και τώρα είμαι μόνος» απαντώ κομπιάζοντας, γιατί ακόμη και σήμερα αυτή η κουβέντα με ενοχλεί.

«Τι εννοείς;» με ξαναρωτά η δημοσιογράφος.

«Οι λανθασμένες επιλογές συντρόφων, με αποτέλεσμα δύο διαζύγια, και η έλλειψη αποταμίευσης χρημάτων με οδήγησαν στον δρόμο. Ήταν σαν να οδηγούσα το φορτηγό με ιλιγγιώδη ταχύτητα και έπεσα στον γκρεμό. Παντρεύτηκα δύο φορές με βασικό κριτήριο την ομορφιά. Το δυσάρεστο τέλος των γάμων μου ήταν προδιαγεγραμμένο και δεν υπήρχε καμία επικοινωνία αρκετά χρόνια πριν μείνω στον δρόμο. Πιστεύω ότι αν είχα δημιουργήσει μια αγαπημένη οικογένεια με σταθερή δομή και αξίες δεν θα είχα καταλήξει άστεγος. Επιπλέον, είναι αδιανόητο να έχεις ξεπεράσει την ηλικία των 50 ετών και να μην έχεις στην τράπεζα ένα χρηματικό ποσό για δύσκολες ώρες. Σπαταλούσα τα έσοδά μου σε γυναίκες, αλκοόλ και πολλές βραδιές δεν επέστρεφα στο σπίτι μου αν το ρολόι δεν έδειχνε 5 τα χαράματα.

»Και ξέρετε ποια είναι η ειρωνεία ή το βλακώδες λάθος μου;» θέτω μια ρητορική ερώτηση.

«Γαλουχήθηκα με βασική αξία ζωής ότι η οικογένεια είναι το παν. Οι γονείς μου διατυμπάνιζαν και το έδειχναν διαρκώς με πράξεις ότι η οικογένεια είναι σαν το μαγκάλι που ζεσταίνει

τη χειμωνιάτικη νύχτα. Κρίμα που δεν ακολούθησα τις συμβουλές τους.

Θε μου, που πάει κανείς όταν δεν έχει μοίρα
που πάει κανείς όταν δεν έχει αστέρι
άδειος ο ουρανός άδειο σώμα
και μόνο πίκρα στρογγυλή γεμάτη
μες στη σελήνη τη μισή.

Οδυσσέας Ελύτης

»Λόγια θλιβερά, ποιητικά, τα οποία ταίριαζαν στη δραματική κατάστασή μου, κυριεύσαν το μυαλό μου εκείνες τις ημέρες.

»Για 42 ημέρες που δεν είχα μοίρα και αστέρι περιπλανιόμουν στον δρόμο και κοιμόμουν στα παγκάκια, ακόμη και στο δάπεδο, χρησιμοποιώντας μια κουβέρτα αντί για κρεβάτι. Καλλιθέα, Ομόνοια, Σύνταγμα, Μοναστηράκι. Ήταν ένας εφιάλτης. Αυτό που θυμάμαι έντονα από εκείνες τις εφιαλτικές ημέρες είναι ο απόλυτος φόβος που ένιωθα. Πέρναγε μια μηχανή και πεταγόμουν. Οι θόρυβοι της πόλης με τρομοκρατούσαν. Δεν κοιμόμουν. Λαγοκοιμόμουν σαν τα σκυλιά, ανά δεκάλεπτα. Ακόμη και τώρα αν ακούσω μπαμ, θα πεταχτώ επάνω πανικόβλητος. Ο φόβος από τις εξατμίσεις των μηχανών δεν θα με εγκαταλείψει ποτέ.

»Περνούσαν από μπροστά μου βιαστικά οι εργαζόμενοι με τα σακάκια και τους χαρτοφύλακές τους, και σκεφτόμουν ότι ήμουν στη θέση τους. Ήταν ένα κόλπο για να μπορέσω να ηρεμήσω και να κοιμηθώ λίγα επιπλέον λεπτά. Ίσως μια ώρα, αν ήμουν τυχερός. Γιατί περισσότερες ώρες συνεχόμενες δεν έγραφε το κοντέρ. Έκανα όνειρα ότι ήμουν ένας από αυτούς. Το πρωί δουλειά και μετά επιστροφή στο σπίτι.

»Μπορεί το αρχικό πόστο της αστεγίας μου να ήταν η γνώριμη Καλλιθέα, αλλά γρήγορα αντιλήφθηκα ότι κυκλοφορούσαν πολλοί άνθρωποι που τους είχα συναναστραφεί και δεν ήθελα να με αντικρίσουν. Φοβόμουνα τους φίλους, τους γνωστούς. Κρυβόμουνα. Καλλιθεάτης ήμουν μια ζωή. Κατάφερνα και καμουφλαριζόμουνα. Αισθανόμουν μια ανυπέμβλητη ντροπή. Μετά από μια βδομάδα, κατέληξα στο κέντρο της Αθήνας. Εκεί περνούσα απαρατήρητος.

»Όταν έβλεπα φορτηγά στον δρόμο, αναρωτιόμουν διαρκώς το ίδιο. Πού είναι το φορτηγό μου; Κοίταγα τις πινακίδες, τα χρώματα των φορτηγών. Έτριβα με το νύχι τις νταλίκες να διαπιστώσω αν φεύγει το χρώμα. Μήπως ήταν το δικό μου και το είχαν βάψει. Παρόλο που ήξερα ότι θα μπορούσα να αναγνωρίσω το φορτηγό μου στη στιγμή, είχα τη λαχτάρα να το βρω και πλησίαζα όλα τα οχήματα με την ελπίδα ότι κάποιος από αυτά θα είναι το δικό μου.

»Για να κρατήσω το μυαλό μου ξύπνιο, ξαναοδηγούσα νοερά το φορτηγό μου. Ονειρευόμουν δρομολόγια, κοντέρ, ταξίδια, χιλιόμετρα στον δρόμο. Τις περισσότερες φορές όμως, στα λίγα λεπτά που έκλεινα τα μάτια μου με κυνηγούσανε θεριά.

»Το σκοτάδι είχε απλωθεί και εγώ βρισκόμουν μόνος σε ένα έρημο τοπίο. Ξαφνικά, η σιωπή διακόπηκε από τα ουρλιαχτά μιας αγέλης από ύαινες. Τα απόκοσμα γρυλίσματα πλησίαζαν και τα φθονερά μάτια τους λαμπύριζαν. Με είχαν κυκλώσει επιδεικνύοντας τα κοφτερά τους δόντια. Τα σάλια τους έσταζαν στο χώμα και τις κοιτούσα ανήμπορος να αμυνθώ. Αυτό το όνειρο με είχε στοιχειώσει τις πρώτες ημέρες που βρέθηκα στον δρόμο και πάντα ξυπνούσα ιδρωμένος, τη στιγμή που οι ύαινες ξέσκιζαν τις σάρκες μου.

ΤΟΝΙΑ ΤΣΑΚΙΡΗ **ΑΟΡΑΤΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ**

Μπορεί ένας άστεγος να είναι ευτυχισμένος; Ναι, απαντά ο Μιχάλης Σαμόλης, ένας άνθρωπος της διπλανής πόρτας, που ένα πρωί την εποχή της κρίσης έβαλε όλη τη ζωή του σε μια βαλίτσα, βρέθηκε στον δρόμο, αλλά βρήκε τη δύναμη να σταθεί στα πόδια του. Σκοπός της ζωής του πλέον είναι να βοηθάει τους ανθρώπους να ξεπεράσουν τις δυσκολίες τους, να πετύχουν ό,τι επιθυμούν και να βρουν τη δική τους αποστολή.

Πρόκειται για το βιβλίο ενός ανθρώπου που κατρακύλησε χωρίς σταματημό και γκρεμίστηκε μέχρι τα πέρατα της ανθρώπινης φαντασίας, μα ύστερα βρήκε το κουράγιο να πάρει ξανά τον δρόμο προς την επιφάνεια. Προκαλεί τον αναγνώστη να βιώσει τις προσωπικές, συναρπαστικές ιστορίες του, να διδαχθεί από τα μαθήματα ζωής του δρόμου και να βρει διέξοδο σε κάθε πρόβλημα. Αντέχετε;

Ο Μιχάλης Σαμόλης αφηγείται τη συγκλονιστική ιστορία του, η οποία αποτελεί πηγή έμπνευσης και παράδειγμα προς μίμηση για όλους, ενώ η δημοσιογράφος Τόνια Τσακίρη την καταγράφει.

Σήμερα μένει σε ξενώνα αστέγων, είναι πωλητής του περιοδικού δρόμου «σχεδία» και οδηγός στις «Αόρατες Διαδρομές», ενώ το μότο ζωής του είναι ότι η ευτυχία βρίσκεται στα λίγα, που είναι και τα σπουδαία, και όχι στα πολλά. Παράλληλα, έχει δώσει συνεντεύξεις σε κανάλια της Αμερικής, της Κίνας, του BBC, έχει εμφανιστεί σε θεατρικές παραστάσεις του Εθνικού Θεάτρου και της Λυρικής Σκηνής και τίποτα δεν τον σταματά.

